

NHÂN DANH CHỮ HIẾU

NGUYỄN CÂN

Chữ hiếu dưới những góc nhìn xuôi ngược

Trong thời đại ngày nay, khi bàn về hiếu hạnh trong hôn nhân, thường người ta chỉ nói: “Đã qua rồi cái thời cha mẹ đặt đâu con ngồi đó”. Bây giờ, con cái lớn khôn tự quyết định mọi chuyện, kể cả hôn nhân. Cha mẹ chỉ việc đại diện nhà trai (hay nhà gái) tiếp nhận cuộc hôn nhân và những nghi lễ đính kèm. Thế đấy, con cái đã tự do quyết định mối lương duyên của mình. Nhưng cha mẹ thì sao? Một cô ca sĩ nổi tiếng gần đây khi mẹ mình, vốn cũng là một nữ danh ca, qua đời mới khóc mà nói rằng: “Tôi hối hận vì đã cản mẹ đi bước nữa. Mẹ vì tôi mà “đành” ở vậy nuôi con sau khi chia tay bố tôi dù ngày ấy mẹ còn xuân sắc”. Quanh chúng tôi, chuyện hai người bạn văn chương tuổi cũng U60, U70 rất yêu nhau. Anh chị, người thì góa chồng, kẻ đã ly dị vợ vẫn không thể đến với nhau chính thức, dù họ rất tâm đắc về văn chương cũng như cuộc đời, do hai bên các con đều không đồng ý, dù chẳng ai có tài sản gì phải để lại mà sợ gây ra tranh chấp cả! Đơn giản là chúng không muốn cha hay mẹ mình đến với người khác, thế thôi! Hiếu thế nào khi họ cũng nhân danh chữ hiếu để cản trở cha mẹ mình? Thử đặt vấn đề nếu những đứa con mà bị cha mẹ cấm cản thì chúng sẽ hành xử ra sao?

Một trường hợp khác cần suy ngẫm: Một nhà văn nổi tiếng bị tai biến nằm liệt một chỗ, bà vợ thì bị alzheimer, không biết gì hết, cả đến vệ sinh cơ thể cũng không làm được, nhưng khi một người bạn của cha mẹ khuyên nên đưa họ vào viện dưỡng lão thì các con phản đối, nói làm thế thiên hạ dị nghị chết, trách mình bất hiếu. Chẳng thà cứ để ở nhà riêng (họ không sống cùng các con), rồi mượn người đến vệ sinh hay dọn dẹp. Nhân danh chữ hiếu, họ không làm điều ấy?

Chữ hiếu thời @ này thật lạ, có đứa con mượn người giúp việc cho cha mẹ rồi theo dõi họ qua camera mà không hề ghé thăm. Một ông giám đốc mà chúng tôi biết từ chỗ làm việc cách nơi mẹ mình ở chỉ 10 phút xe chạy cũng phân vân, vài tuần gọi một lần hỏi hai ba câu xem mẹ thế nào vì vợ ông không cho phép bà mẹ tội nghiệp ở cùng nhà!

Trách họ bất hiếu được không? Cũng khó vì họ không hề mắng chửi hay đánh đập mẹ cha như đám nghịch tử lâu lâu xuất hiện trên báo chí. Họ khá giả, không giành giật tài sản gì cho mình. Họ chỉ thích làm theo ý họ. Thế thôi!

Lại có những đứa con hẹp hòi sống bằng thứ lý trí sắt đá, tình cảm khô cằn của mình. Chưa kể sự khác biệt giữa hai thế hệ: già trẻ, giữa hai quan niệm sống: xưa và nay, của cha mẹ và con cái. Xã hội hiện nay đề cao tính độc lập của cá nhân, nên có người coi cha mẹ già là một “gánh nặng”. Trong khi đó, người già thường dễ xúc động, khi phải sống dựa vào con cái, hay tủi thân, có người sinh ra cái bệnh vì đau yếu, làm cho con cháu khó chịu, dẫn

đến tình trạng khinh thường. Trường hợp con cái bận rộn lo làm ăn gửi cha mẹ về quê hay vào viện dưỡng lão, mỗi tháng gửi tiền về, tự xem như xong bổn phận. Còn trường hợp gia đình khó khăn, có những đứa con khi phải nuôi cha mẹ, trút giận vào việc đánh con, mắng vợ,.. khiến cho cha mẹ mặc cảm, đau buồn.

Khi gia đình, tế bào của xã hội, không còn là tổ ấm hay sự kính trên nhường dưới và hiếu thảo với ông bà, cha mẹ không còn thì nó trở thành một bi kịch, và xã hội từ đó cũng lung lay gốc rễ tình yêu thương.

Sự lợi lỏng thiếu kết nối phải chăng cũng đến từ ảnh hưởng của cuộc cách mạng khoa học và công nghệ? Theo nhiều nhà nghiên cứu, khi càng sử dụng internet thì người ta càng lo là với những gì diễn ra xung quanh. Người ta chìm đắm trong “thế giới ảo” của Facebook, zalo, twitter..., không chỉ giới trẻ mà cả những người thuộc mọi tầng lớp sẽ có lối sống bất thường và dẫn tới cô đơn trong thực tế. Đồng thời, do ảnh hưởng của giáo dục đạo đức lỏng lẻo từ nhà trường, chứ không hẳn vì nền “kinh tế thị trường” hay bị gán ghép xem là nguyên nhân (!), đạo đức truyền thống bị suy thoái, phát sinh thói thực dụng, “duy vật” tầm thường, tư tưởng vị kỷ, lãng quên trách nhiệm với cha mẹ, đề cao cái tôi cá nhân lên trên cộng đồng, lấy giá trị vật chất làm thước đo cho tất cả. Thạc sĩ tâm lý Nguyễn Thị Minh cho rằng: “*Dường như đang có một cuộc khủng hoảng niềm tin trong xã hội hiện đại dẫn đến các bạn trẻ sống bất hiếu*”.

Chúng ta đã “sòng phẳng” chưa?

Có lần chúng tôi đã viết rằng “Hiếu là sự sòng phẳng” khi kể chuyện một cậu bé tính tiền từng việc làm với mẹ mình từ giữ em, lau nhà, rửa chén... hết 18\$ và bà mẹ đã nhẹ nhàng ghi lại những việc bà làm cho cậu ta từ mang nặng đẻ đau đến nuôi nấng cho ăn cho học, tất cả đều miễn phí. Cậu đã ghi bên dưới “Con sẽ trả mẹ đủ!”.

Chúng ta vẫn thường hát bài “Lòng mẹ” với những ca từ sâu lắng:

Thương con khuya sớm bao tháng ngày.

Lặn lội gieo neo nuôi con tới ngày lớn khôn.

Dù cho mưa gió không quản thân gầy mẹ hiền.

Một sương hai nắng cho bạc mái đầu buồn phiền... (Lòng mẹ - Y Vân)

Chúng ta đọc những câu thơ ai đó, ghen ngào: ...

Khi con đau bệnh ba thang thuốc

Ngày tết tay ba chọn áo quần

Trăm nghìn năm nữa... ba là đuốc

Soi sáng tâm con mọi bước đường

Ba đi con tuổi còn ăn học

Chưa đáp đền ba được tác công

Bây giờ con đã hai màu tóc

Biết trả sao cho nhẹ cõi lòng (Thương ba - Phan Triều Hạnh)

Chúng ta nhận quá nhiều và cho đi rất ít. Hãy thành thực với nhau mà nói rằng khó có đứa con nào đền ơn đầy đủ những gì cha mẹ đã cho đi.

Vào thời đức Phật có Tôn giả Tất-lăng-già-bà-ta. Ngài xuất gia hành đạo nhưng còn cha mẹ già yếu, nghèo khổ không ai nuôi dưỡng. Ngài muốn đem y phục và thực phẩm phụng dưỡng cha mẹ, nhưng lại sợ phạm giới luật. Ngài bèn trình bày nỗi băn khoăn của mình lên Thế Tôn. Nhân đó đức Đạo sư họp các Tỳ-kheo và truyền dạy: “*Nếu có người nào suốt cả trăm năm, vai phải công cha, vai trái công mẹ, và dù cha mẹ có đại tiểu tiện trên vai mình, cũng chưa thể gọi là làm tròn hiếu đạo. Hoặc đem những thứ y phục và ẩm thực quý nhất trên đời cúng phụng cha mẹ cũng chưa đủ báo đền công ơn cha mẹ trong muôn một. Từ nay, ta cho phép các Tỳ-kheo suốt đời hết lòng cúng dường cha mẹ. Nếu ai không cúng dường thì phạm tội nặng*”.

Hãy trả ơn khi còn có thể, thật nhiều và đừng tính toán vì không bao giờ chúng ta có thể trả đủ, kể cả cậu bé trong câu chuyện trên. Tôi tin như vậy.

Chúng ta có bao giờ cảm thấy mình đã “sòng phẳng” với cha mẹ mình chưa? Tôi e rằng chúng ta không bao giờ trả hết ơn cha mẹ. Vì sao ư? Có người bạn tôi giải thích, mà chắc nhiều người vội phản đối vì “xúc phạm” con cái, nhưng hãy bình tâm suy ngẫm:

- Tình yêu của cha mẹ dành cho con cái là vô hạn, còn tình yêu của con cái dành cho cha mẹ chỉ là cái gì đó hữu hạn mà thôi. –

- Con cái bị bệnh thì cha mẹ hết mình chăm sóc, cha mẹ bị bệnh thì con cái hỏi thăm qua loa và coi thể là đã đủ.

- Con cái tiêu tiền của cha mẹ thì xem đó là lẽ đương nhiên, còn cha mẹ tiêu tiền của con cái không dễ dàng như vậy.

- Nhà của cha mẹ là nhà của con cái, còn nhà của con cái thì không còn là nhà của cha mẹ nữa.

Hiếu là lắng nghe, là kết nối truyền thông

Những đứa con khi phản đối các bậc làm cha làm mẹ đến với nhau vì họ muốn giữ ‘hình ảnh’ của “người Cha tôn kính” hay “người Mẹ tuyệt vời” chăng?

Chúng ta có bao giờ lắng nghe cha mẹ tâm sự không? Khi còn bé chúng ta trách mẹ cha không lắng nghe ta. Khi chúng ta lớn khôn lại cho cha mẹ là thế hệ xưa, cổ hủ, thiếu tri thức thời đại, nhất là khi thấy họ mày mò trên bàn phím, loay hoay với ipad, smart phone, lúng túng với những tính năng công nghệ mới. Nghịch lý ở chỗ chúng ta phát triển công nghệ truyền thông, nhưng lại thiếu truyền thông với nhau. Cha mẹ con cái dành thời gian

quá ít cho nhau, việc ai người nấy làm, nếu có gặp nhau, ai nấy chú ý mặt trên bàn phím, “lướt” web cả ngày mà không hề lắng nghe tâm sự giải bày (!).

Từ đó, con cái không dành thời gian ngồi lại bên nhau, tìm ra nhiều khoảng trời chung xanh ngắt cho tâm hồn của cả hai thế hệ khi chính cha mẹ là những người đem đến dưỡng chất tâm hồn cho ta bằng những tấm gương trung thực, tràn đầy lòng nhân ái, nuôi lớn chúng ta từ vật chất đến tinh thần.

Trước hết phải lắng nghe sâu. Cha mẹ lắng nghe để giúp con trẻ bớt khổ, và con trẻ cũng lắng nghe cha mẹ để hiểu và thương. Khi lắng nghe với tâm thương yêu thì ta không bị kẹt vì óc phê phán xét nét. Lắng nghe sâu tạo ra niềm vui, hạnh phúc, và giúp ta xử lý tình huống gây ra đau khổ. Hãy ghi nhớ rằng “

Lắng nghe và thấu hiểu” là nguyên tắc quan trọng trong lĩnh vực quan hệ giao tiếp giữa người với người, là chìa khóa để có được cuộc giao tiếp hiệu quả. Lắng nghe và thấu hiểu là đi vào bên trong khung tham chiếu của người khác. Bạn nhìn sự việc thông qua họ, nhìn thế giới theo cách của họ, hiểu mô thức của họ, cảm nghĩ của họ.

Theo Stephen R. Covey trong cuốn sách “7 thói quen để thành đạt” thì:

Một luật sư chuyên nghiệp trước hết sẽ đi thu thập các sự kiện thực tế để hiểu đúng tình hình, nắm rõ sự thật trước khi chuẩn bị cho một vụ kiện. Một luật sư giỏi, thậm chí còn viết ra lời bào chữa dự kiến của luật sư đối phương để rồi có phương án bào chữa cho thân chủ của mình.

Một kỹ sư giỏi sẽ hiểu rõ các loại lực tác dụng, ứng suất chịu lực trước khi thiết kế chiếc cầu. Một giáo viên giỏi sẽ đánh giá lớp học trước khi dạy. Một sinh viên giỏi sẽ hiểu rõ lý thuyết trước khi ứng dụng. Cha mẹ mẫu mực phải hiểu con cái trước khi đánh giá hay răn dạy chúng. Chìa khóa để phán xét chính là sự am hiểu tường tận. Nếu cứ đưa ra phán xét trước thì không bao giờ chúng ta có thể hiểu được đầy đủ sự việc.

Cố gắng thấu hiểu người khác trước là một nguyên tắc đúng đắn đã được minh chứng trong mọi lĩnh vực của cuộc sống. Nó là một nguyên tắc phổ biến, là mẫu số chung, và có sức mạnh lớn nhất trong mối quan hệ giữa người với người”.

Các bạn sẽ làm luật sư bảo vệ cha mẹ mình đến với nhau thế nào khi bạn chỉ khẳng khẳng cho rằng họ không thể hay không nên đến với nhau vì họ lớn tuổi và phải nghe lời con cháu (?).

Đức Dalai Lama đã nói: “Không một ai sinh ra mà không cần tình thương... Con người không phải chỉ thuần thể xác, mà tinh thần có vai trò chủ động trong việc cảm nhận cái đẹp, cái quý giá, làm cho chúng ta có thể thương yêu...”, bởi vì “trong tâm khảm mỗi chúng ta đều mong muốn được thương yêu”.

Kết nối để tạo ra sự truyền thông trong tư tưởng, cảm xúc, chia sẻ những vui buồn trong cuộc đời. Cha mẹ con cái là những mối quan hệ gần gũi nhất nên hơn ai hết cần phải kết nối.

Thiền sư Nhất Hạnh dạy rằng: "... Trong khổ đau của ta có khổ đau của cha mẹ, tổ tiên ta... Nếu ta hiểu biết và chuyển hóa những khổ đau của cha mẹ tổ tiên thì chúng ta chữa trị cho cha mẹ tổ tiên và đồng thời cũng chữa trị cho chính ta... Hiểu thấu khổ đau đưa đến từ bi. Thương yêu sẽ phát hiện và lập tức ta bớt khổ. Chỉ khi ta đã hiểu rõ khổ đau và gốc rễ khổ đau thì ta mới truyền thông với người khác và giúp họ bớt khổ".

Hãy nghĩ đến sự cô đơn khi cha hay mẹ phải chịu trong những đêm dài cô quạnh, khi họ cũng đang cần một bờ vai để dựa vào khi con cái đã hạnh phúc vui vầy bên gia đình riêng của chúng. Họ cần một người bạn để sẻ chia buồn vui, đỡ đàn khi đau yếu vì ngày tháng với họ là cái gì đó hết sức quý báu vì họ sợ sáng mai không thức dậy hay hoàng hôn hôm nay là cuối cùng khi bệnh tật đau yếu luôn đồng hành trong những ngày tháng cuối đời

Hãy bạn ngại mang tiếng bất hiếu khi đưa cha mẹ vào viện dưỡng lão. Hãy nghe có người đã viết: "Ở đâu thì chưa biết chứ ở các viện dưỡng lão (châu Âu) không hề buồn chán, vì nơi đây có những hoạt động dành cho người già như câu lạc bộ thơ ca, thể dục thể thao, kết bạn... Hệ thống chăm sóc sức khỏe với các y tá và hộ lý giúp đỡ từng miếng ăn, giấc ngủ, kể cả khi đi vệ sinh; bác sĩ theo dõi thường xuyên, kiểm tra sức khỏe định kỳ, được tư vấn và gặp chuyên gia tâm lý hoặc bác sĩ tâm thần để chia sẻ các vấn đề trong cuộc sống. Hàng tuần con cháu họ đến thăm nom, trò chuyện vui vẻ. Một sự thật được nhiều người công nhận là sống ở viện dưỡng lão còn tốt gấp nhiều lần ở nhà. Vì sao? Một điều đơn giản vì con cháu họ đi làm từ sáng đến tối mới về, nếu ở nhà có mệnh hệ gì biết kêu ai, gọi ai? (*Tạ Lê Cẩm Tú. Một quan điểm khác về chữ hiếu - www.thuvienhoasen.org*). Ở Việt Nam, có thể không "lý tưởng" như thế nhưng vẫn có những sự chăm sóc chắc là tốt hơn ở nhà khi con cháu không sống gần.

Đâu là điềm lành tối thượng?

Khát vọng lớn nhất của con người khi hiện hữu ở cõi đời là được sống hạnh phúc. Có thể nói, hạnh phúc là nhu cầu, là nguyện ước cuối cùng của mọi người..

Khi ta sinh ra, cha mẹ đã trao cho ta tình yêu vô tận mà chúng ta thường ca ngợi "Công cha như núi, nghĩa mẹ như sông như biển...". Hạt mầm yêu thương ấy là khởi phát của lòng từ bi vốn là nền tảng của đạo hiếu. Mọi học thuyết, mọi giáo lý đều hướng về hạnh phúc của con người mà hiếu hạnh là hạnh cơ bản như lời Phật dạy trong kinh Điềm lành tối thượng: "Hiếu dưỡng mẹ và cha/Nuôi dưỡng vợ và con/Làm nghề không rắc rối/Là điềm lành tối thượng". Cho nên, trong các hạnh, hạnh hiếu được xem là hạnh đứng đầu. Một người có hiếu kính với mẹ cha thì mới trở thành công dân tốt, một kẻ lương thiện, một kẻ biết sống tương sinh tương tức với đồng loại.

Chúng ta không thể nhân danh chữ Hiếu, buộc cha mẹ hay con cái sống trái với nguyện vọng của họ là yêu thương và được yêu thương, cũng như vì áp lực dư luận mà để cha mẹ mình sống trong những hoàn cảnh nghịch duyên. Mọi việc đều phải được lắng nghe và kết nối, xác lập truyền thông giữa người với người trên nền tảng lòng tư bi vô lượng. Đó là ý nghĩa cao nhất của đạo Hiếu.

Nguyễn Cần

Bản gốc: Phật Học Từ Quang tập 33 tháng 7 năm 2020

Nhập lưu Thư Viện Hoa Sen 2-8-2020 định dạng PDF